

викладання загальнотехнічних дисциплін : навч. посіб. / Д. О. Тхоржевський. – К. : Вища школа, 1992. – 334 с.

6. Тхоржевський Д. Яким має бути зміст освітньої галузі “Технології” / Д. Тхоржевський // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2000. – № 3. – С. 7–10.

УДК 378.035:34

Д. В. Коваленко,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Українська інженерно-
педагогічна академія)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ У ВИЩОМУ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Постановка проблеми. Як зауважує В. Кремень, “... на сучасному етапі розвитку нашого суспільства потрібні кардинальні кроки щодо внутрішньої модернізації, структурної перебудови системи вищої освіти. При цьому будемо керуватися тим, що у світі все більше робиться наголос на якості освіти, на універсальності підготовки випускника та його адаптованості до ринку праці, на особистісну орієнтованість навчального процесу та його інформатизацію, на важливість освіти у забезпеченні сталого людського розвитку, причому такі зміни повинні базуватися винятково на науково обґрунтованих засадах” [13, с.9-10].

Професійна підготовка майбутнього фахівця інженерно-педагогічної галузі не є винятком: внесення коректив у процес професійної діяльності, зумовлений об’єктивними змінами, що відбулися в нашій державі, спричинило пошук шляхів перебудови процесу підготовки майбутніх фахівців до виконання інженерно-педагогічних функцій, урахуовуючи їхню специфіку.

Видатний психолог С. Рубінштейн зазначав, що особистість необхідно розглядати як суб’єкта у зв’язку з його морально-правовою діяльністю та громадськими продуктами цієї діяльності. Важливу роль відіграють правові знання, адже вони орієнтують поведінку, соціальну та професійну діяльність особистості в моральному плані та функціонують на вже сформованому менталітеті людини. Один з представників концепції соціалізації молоді (Г. Вурцбахер), пов’язаної з питаннями підготовки її до майбутньої професійної діяльності, вироблення поважного ставлення до виконання громадських обов’язків, стверджує, що саме від правової підготовки залежить: стане людина громадянином свого суспільства або його проблемою [19].

Формування правових знань і, як наслідок, становлення правового світогляду як раціональної потреби правової держави завжди визнавалося підґрунтям процесу засвоєння людиною, на думку Б. Грушина, певної системи знань, норм і цінностей, що дозволяють їй функціонувати як повноправному члену суспільства [8]. Проте правова підготовка є необхідною не тільки для особистості для здійснення її життєдіяльності в

суспільстві, але й для належного виконання професійних функцій.

Мета статті – визначити роль і місце професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога, обґрунтувати її специфіку.

Виклад основного матеріалу. На підставі визначень науковцями процесу професійної підготовки фахівця [7] у дослідженні будемо тлумачити професійну підготовку як цілеспрямовану, спеціально організовану, планомірну, змістовну й динамічну системи діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, спрямовану на формування в майбутніх фахівців усіх видів компетентності, необхідних для успішної професійної діяльності.

Інженерно-педагогічна підготовка (або професійна підготовка інженера-педагога), що здійснюється в інженерно-педагогічних вищих навчальних закладах, профільних вищих навчальних закладах, індустріально-педагогічних факультетах педагогічних навчальних закладів, індустріально-педагогічних і профільних середніх спеціальних навчальних закладах (коледжах), покликана підготувати майбутнього фахівця до виконання специфічних функцій відповідно до розподілу праці в суспільстві. Вона є цілісною системою і представляє собою єдність компонентів, кожний з яких має свою мету: інженерна підготовка; виробнича підготовка; психолого-педагогічна підготовка; загальнокультурна підготовка.

Перевагою інженерно-педагогічної освіти є комплексний характер підготовки спеціаліста, адже інженер-педагог – це універсал, фах якого включає в себе декілька складових. У зв'язку з цим завданням вищих інженерно-педагогічних навчальних закладів є забезпечити теоретичними, психолого-педагогічними, загальнокультурними знаннями й виробничими навичками фахівця, що дозволять належним чином виконувати професійні функції.

Кожний з напрямів (або складових) професійної підготовки майбутнього інженера-педагога спрямований на підготовку до виконання функцій професійної діяльності, серед яких науковцями [12] визначаються *загальнопедагогічні* (дозволяють виконати провідну суспільну роль – передати накопичений соціальний досвід і проектувати особистість члена суспільства): навчальна, виховна, розвивальна; *операціональні* (дозволяють організувати конкретний трудовий процес, здійснювати конкретні види діяльності): конструктивна, організаторська, гностична, комунікативна, виробничо-технічна. Останні визначаються науковцями як інженерно-виробничі функції, у виконанні яких виявляється специфіка професійної діяльності представника інженерно-педагогічної галузі.

Відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) бакалавра, спеціаліста та магістра за напрямом підготовки "0101 Педагогічна освіта" професійного спрямування, що "відображає цілі вищої освіти та професійної підготовки, визначає місце фахівця в структурі галузей економіки держави і вимоги до його компетентності, інших соціально-важливих якостей, систему виробничих функцій і типових завдань діяльності й умов для їх реалізації" [11, с.169], визначено такі функції інженера-педагога: проектувальна, організаційна, технологічна, дослідницька, виховна. Проте ці функції конкретизуються стосовно психолого-педагогічної та інженерно-виробничої складової.

На сучасному етапі розвитку освіти не викликає сумнівів необхідність забезпечення належного рівня правової підготовки студентів взагалі й інженерів-педагогів зокрема. Роль такої підготовки, як указують науковці [1], об'єктивно посилюється в умовах ринкових відносин, децентралізації економіки, посилення державного контролю в цій галузі тощо. Сучасні інженери-педагоги в різних галузях промисловості здійснюють управління всім технологічним процесом (виробництвом і персоналом), у педагогічній діяльності – регулювання освітніх правовідносин з іншими учасниками, що зумовлює необхідність взаємозв'язку професійної підготовки інженера-педагога і професійно-спрямованої підготовки в галузі права (його професійно-правової підготовки).

Якщо на роль правової підготовки фахівця стосовно виконання загальнопедагогічних функцій науковці звертали увагу [5; 7; 14; 17; 18 та інші], то аспект важливості правової підготовки фахівця для виконання інженерно-виробничих функцій у наукових працях практично не відбито.

Аналіз наукових праць дослідників дозволяє стверджувати, що на сучасному етапі розвитку освіти правова підготовка фахівця в умовах вищого навчального закладу виступає структурним компонентом інших видів підготовки, проте сама вона вання, з утвердженням правосвідомості особистості як найвищої міри правосвідомості, що зафіксовано в конституційних установах та ціннісній державній орієнтації [9].

Виходячи з цієї установки, а також проаналізувавши комплекс філософської, юридичної, психолого-педагогічної літератури та наукових досліджень, було встановлено, що правові знання розглядаються як найбільш великі системні комплекси, які входять до їх складу:

1) право як система норм, що виражають державні веління, мораль як система сформованих у суспільстві засад, що створюють підґрунтя для формалізації норм;

2) правовідносини, тобто система суспільних відносин, що регулюються нормами права, в які вступає людина в процесі своєї повсякденної життєдіяльності і професійної зокрема;

3) правомірна поведінка та юридична відповідальність особистості за протиправну поведінку;

4) правосвідомість, тобто система духовного відображення кожною людиною всієї правової дійсності;

5) правова культура як продукт становлення правосвідомості;

6) основи конституційного ладу України;

7) права і свободи людини і громадянина як основа міжнародного законодавства; може також мати різні рівні відповідно до специфіки професійної діяльності.

Так, загальний рівень правової підготовки (або загальноправова підготовка) покликаний забезпечити володіння фахівцем навичками правовідповідної діяльності, передбачає оволодіння необхідним обсягом загальноправових знань, формування правового мислення, правової орієнтації в поведінці, соціально-правової активності студентів, "формування правосвідомості особистості студента (аксіологічних уявлень про право), підвищення рівня його правової культури, розвиток правових

якостей та виховання законослухняного громадянина з активною громадянською позицією” [7, с.18]. Тобто, фактично йдеться про загальноправову підготовку, котра забезпечує фахівця правовими знаннями, що є загальнообов'язковими для кожного члена суспільства, зокрема фахівця з вищою освітою як представника його еліти. Загальноправова підготовка відрізняється від спеціальної правової підготовки, яку проходять майбутні представники юридичної професії, оскільки саме остання передбачає готовність фахівців до правозастосувальної функції у професійній діяльності юриста, а, отже, повинна забезпечувати поглиблене вивчення правових засад, формування професійного рівня правосвідомості, професійно-правової культури, що представляє собою “глибокі, об'ємні і формалізовані знання законів і підзаконних актів, а також джерел права, правильне розуміння принципів права і задач правового регулювання, професійне відношення до права і практики його застосування в строгій відповідності з правовими чи розпорядчими принципами законності, тобто високий ступінь володіння правом у предметно-практичній діяльності” [15, с. 44].

Відповідно до підходів порівняльної педагогіки можна навести такий факт: у матеріалах Національної комісії США з реформи середньої освіти (1973 р.) велика увага приділялася питанням правової підготовки майбутнього члена суспільства і формуванню його правосвідомості. Американські освітні установи націлюють учнів на формування правових знань щодо “розуміння громадянської відповідальності і обов'язку”, “поваги закону і громадського правопорядку”, засвоєння цінностей “американського способу життя”, вміння оцінювати свої права і поведінку інших. При цьому саме навчальному закладу відводиться роль дієвого інституту соціалізації людини, через який здійснюється її правове вихо

8) правові установи як система державних органів і громадських організацій, що забезпечують написання і виконання правових законів, регулювання суспільних відносин, правовий контроль;

9) галузеве право як основне середовище життєдіяльності соціальної особистості.

Отже, засвоєння цих системних комплексів становить зміст загальноправової підготовки особистості, причому лише останній пункт відбиває певну приналежність особистості до певного середовища, зокрема професійного, всі інші складові стосуються будь-якої особистості.

Погоджуємося з Я. Гриньовою [6], яка вважає, що ефективність досягнення мети правового навчання у вищому навчальному закладі, безумовно, буде залежати від правильної постановки завдань та методів, які виражаються в планомірних, систематичних, організованих діях викладачів, кураторів, адміністрації окремого навчального закладу та спрямовані на формування й підвищення рівня правосвідомості, правової культури й попередження правопорушень.

У зв'язку з цим завданнями правової підготовки у вищому навчальному закладі дослідник [6] вважає:

– формування в кожного фахівця системи знань із питань основ держави й права;

- розвиток мотиваційних дій до вивчення галузей права як необхідності;
- поширення й забезпечення доступу до джерел правової інформації;
- проведення роз'яснювальної роботи серед студентських колективів, зокрема й у вигляді індивідуальних бесід і настанов;
- виховання поваги до закону й правопорядку, переконаності в необхідності дотримання правових норм, виховання правової активності;
- формування в студентів правової свідомості як сукупності правових уявлень, поглядів, переконань і почуттів, що визначають ставлення особистості до вимог законів, регулюють її поведінку в конкретній правовій ситуації;
- формування поваги до держави, до її правоохоронних, правозахисних, управлінських та інших органів;
- прищеплення навичок правомірної поведінки й формування нетерпимого ставлення до правопорушень і злочинності, прагнення взяти посильну участь у боротьбі з цими негативними явищами, уміння протистояти негативним впливам, аналізувати свої вчинки, поведінку своїх товаришів і зіставляти свої вчинки й дії не тільки із загальновідомими моральними нормами, а й з вимогами законів;
- подолання у правовій свідомості хибних уявлень, що сформувалися під впливом негативного життєвого досвіду.

Як бачимо, окреслені завдання правової підготовки майбутнього фахівця з вищою освітою мають різноспрямований характер: навчальний, пропедевтичний, превентивний, заохочувальний, формувальний. Проте, безумовно, всі вони повинні реалізовуватися під час професійної підготовки майбутнього фахівця.

Якщо конкретизувати, то зміст загальноправової підготовки у вищому навчальному закладі, як правило, обмежується вивченням обов'язкових дисциплін правового циклу: "Основи правознавства України", "Основи конституційного права України", "Основи інтелектуальної власності". Зрозуміло, що кожна людина, тим більше фахівець з вищою освітою, що належить до еліти суспільства, виконуючи функції громадянина певного суспільства, повинна знати основи правової системи країни, особливості правового регулювання відносин у державі; бути обізнаною щодо основ галузей права тощо. Знання основ інтелектуальної власності дозволяють фахівцеві з вищою освітою як представникові інтелектуального виду праці обстоювати й захищати свої інтелектуальні права.

У зв'язку з цим дослідниками особливостей загальноправової підготовки майбутнього фахівця студентів усіх факультетів вищого навчального закладу вона визначається як "цілеспрямована взаємопов'язана діяльність педагога й студента, спрямована на формування в майбутнього фахівця системи правових знань, умінь та навичок, системи ціннісно-правових орієнтацій, досвіду правової діяльності й законослужняної правомірної поведінки, специфічних правових якостей, необхідних майбутньому фахівцеві" [7, с.19] як у повсякденному житті, так і під час реалізації професійних функцій.

Проте на відміну від загальної правової культури професійно-правова культура фахівця або правова культура його професійної діяльності передбачає наявність глибоких і об'ємних знань законів і підзаконних актів, джерел права, на які він повинен спиратися, створюючи й здійснюючи свою діяльність у професійному середовищі, розуміння принципів права учасників процесу професійної діяльності й способів правового регулювання їхніх відносин, професійне відношення до права і практики його застосування в професійному процесі в суворій відповідності до правових або розпорядчих принципів законності, тобто у фахівця певної професійної галузі повинен бути сформований високий ступінь володіння правом у конкретній професійній практичній діяльності. Це зумовлює необхідність визначення такого рівня правової підготовки, як професійно-правова підготовка, що має свої особливості.

Забезпечення правовими знаннями різних системних комплексів різних за напрямом підготовки фахівців, безперечно, має свою специфіку, на яку звертали увагу науковці. Так, предметом дослідження С. Болоніної [2] є викладання правових дисциплін майбутнім фахівцям соціально-культурної сфери. Автором зроблена спроба здійснити органічне поєднання правових знань зі спеціалізованими, відповідними тій або іншій професії, при цьому відбір змісту правової підготовки ґрунтується на принципах безперервності, інтеркультурності, міждисциплінарності, зв'язку з практичною (професійною) діяльністю, системності.

У центрі уваги дослідження Є. Веселкової [4] – вплив методів імітаційного моделювання на формування професійно-значущих знань і умінь студентів інституту фізичної культури. Автором визначено перелік основних професійно-правових умінь, класифікованих за кількома напрямками: застосування правових приписів, безпосередньо пов'язаних з трудовою функцією; застосування знань у сфері фінансової та господарської діяльності; організаторські вміння, пов'язані із застосуванням правових норм.

На думку А. Абуталіпова [1], в сучасному вищому технічному навчальному закладі весь процес підготовки фахівців не повинен замикатися виключно на техносфері. Одне з домінуючих місць у професійній підготовці має належати рівню правових знань та умінь інженера. При цьому особливу увагу, як показує аналіз діяльності сучасного інженера, слід приділяти вмінням застосовувати правові норми при вирішенні завдань, пов'язаних з життєдіяльністю, розміщенням капіталу тощо. Як бачимо, дослідник звертає увагу не лише на професійну спрямованість правової підготовки, але й на реалізацію принципу її гуманізації.

Аналіз досліджень правової підготовки фахівців різних галузей дозволяє зробити висновок про те, що практично всі дослідники, котрі займаються питаннями правової освіти студентів-неюристів, акцентують увагу на необхідності включення правового навчання в єдиний процес професійного становлення майбутнього фахівця з орієнтацією на модель фахівця того або іншого профілю, що вимагає побудови змісту його правової підготовки відповідно до характеру і змісту майбутньої професійної діяльності, тобто на основі принципу професійної спрямованості: "в процесі формування правової

культури в ході професійної підготовки фахівців для різних галузей господарства впродовж всього навчання у вищому навчальному закладі слід ураховувати специфіку їхньої майбутньої професійної діяльності” [6, с. 7-8]. У зв'язку з цим останнім часом науковцями в дослідженнях з правової підготовки фахівців певного профілю використовується термін “правове забезпечення професійної діяльності” [15].

Правове забезпечення професійної діяльності інженера-педагога може здійснюватися на різних рівнях і різними засобами. Так, специфіка професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога зумовлена необхідністю виконання педагогічних функцій. Правові відносини виникають у будь-якому процесі, особливо стосовно процесу взаємодії між людьми. Підвищені вимоги висуваються у зв'язку з цим до учасника педагогічного, інженерно-педагогічного процесу, що передбачає, крім постійної безпосередньої взаємодії й спілкування (як галузь діяльності “людина-людина”), ще й підвищену відповідальність особи, що створює це середовище, виступає в ньому активним, відповідальним суб'єктом. Тому для інженера-педагога з високим рівнем професійно-правової культури необхідною є не тільки сформована система правових знань, її розуміння й усвідомлення, володіння правом у конкретних ситуаціях, але й система знань, умінь, що забезпечує спроможність представника інженерно-педагогічної діяльності донести правові знання до інших, забезпечити їх формування в учнів, студентів, своїми правовідповідними діями сприяти утвердженню права у відносинах з іншими учасниками професійного процесу. Йдеться про реалізацію представником інженерно-педагогічної галузі педагогічних функцій. Проте педагогічні функції в діяльності інженера-педагога у порівнянні з представником педагогічної професії мають свою специфіку, зумовлену контингентом учнів професійно-технічного закладу, специфікою організації навчання, що тісно пов'язаний з виробничим процесом. Інженер-педагога не лише навчає певному навчальному предмету, а й “здійснює підготовку конкурентоздатних спеціалістів середньої ланки, що мають, з одного боку, навички робітника певного профілю, а з іншого – здатність за прискороною програмою отримати вищу професійну освіту і продовжити її” [15, с. 37], сприяє формуванню майбутнього фахівця – представника виробничого процесу (навичок виконання професійних функцій, професійного мислення, професійно важливих якостей тощо), “об'єктами професійної діяльності якого є машини та обладнання підприємств, технологічні процеси, послуги, оснастка, засоби діяльності, інформаційне забезпечення, продукція, роботи, процеси, а також нормативна, проектно-конструкторська, технологічна, організаційно-розпорядча та інші види документації” [15, с.37].

Як наголошують науковці [10], складною і багатогранною є трудова діяльність педагога професійного навчання. Щоб навчити інших людей професійному ремеслу, майбутньому педагогу професійного навчання, насамперед, необхідно самому пізнати свою професію, її компетенції, навчитися керувати собою, знати основи формування трудових кадрів у системі освіти, визначити своє місце і роль у полікультурному освітньому просторі, орієнтуватися в міжнародному законодавстві. Специфічність

професійно-правової підготовки щодо виконання інженером-педагогом навчальної функції полягає в необхідності володіння правовими знаннями з укладання нормативної документації, навчання виконанню цих функцій представників виробничого процесу.

Специфічність професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога щодо виконання виховної функції зумовлена, як вказують науковці [3] і власний досвід, здобутий під час керівництва практикою студентів у професійно-технічних навчальних закладах, контингентом учнів: процес правового виховання учнів часто пов'язаний з перевихованням, спричиненим певним власним негативним досвідом протиправної поведінки, відсутністю позитивного прикладу в оточенні у повсякденній життєдіяльності тощо.

Проте, крім педагогічних функцій, для виконання яких інженеру-педагогу необхідні правові знання, специфічні професійно-правові знання потрібні й для виконання інженерно-виробничих функцій. У зв'язку з цим потребує з'ясування специфіка професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога для виконання інженерно-виробничих функцій.

Так, в ОКХ стосовно проєктувальної виробничої функції інженера-педагога визначається необхідність формування таких умінь, що забезпечуються професійно-правовими знаннями: на основі знання нормативних документів та за допомогою довідкових матеріалів вміти визначати профілактичні заходи попередження надзвичайних ситуацій, а також застосовувати принципи та засоби захисту населення в умовах надзвичайних ситуацій; формувати перспективні моделі закладів профтехосвіти нового типу на підставі соціально-професійного прогнозу та з урахуванням чинної нормативно-правової бази в галузі професійно-технічної освіти, визначаючи перспективні форми підготовки кваліфікованих робітників; на основі знання системи законодавчих актів у галузі підприємницької діяльності й застосовуючи методи системного аналізу, вміти оцінювати та вибирати організаційно-правові форми підприємства і формувати його структуру.

Для забезпечення організаційної виробничої функції інженера-педагога передбачено формування таких умінь: на основі знання законодавчих та нормативних актів застосовувати в практичній діяльності вимоги документів з безпеки життєдіяльності за допомогою організаційних та технічних заходів та засобів; на основі знань про систему вищої освіти та про основну документацію, яка регламентує навчальний процес, орієнтуватися в них як під час навчання, так і після його закінчення; виходячи зі знань закону України "Про вищу освіту", Статуту вищого навчального закладу, Колективного договору, використовувати свої права та нести відповідальність за норми поведінки в колективі.

Виконання такої функції, як технологічно-виробнича передбачає формування умінь на основі навичок роботи з комп'ютерними засобами, зокрема із засобами електронного офісу, оформляти технічну та навчальну документацію відповідно до державних стандартів, що неможливо зробити без професійно-правової підготовки майбутнього фахівця.

Для забезпечення виховної виробничої функції в процесі професійної підготовки майбутнього інженера-педагога необхідно формування умінь

відбирати зміст виховання за допомогою сучасних принципів в умовах професійної освіти, використовуючи професіограми напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка в ПТНЗ (одним з яких виступає правове виховання учнів); організовувати життєдіяльність учнів, використовуючи методiku формування професійно важливих якостей у процесі дозвіллевої діяльності (безумовно, належний рівень правосвідомості виступає необхідною характеристикою для кожного громадянина і фахівця-професіонала).

Отже, проведений аналіз умінь, які складають виробничі функції інженера-педагога, свідчить про те, що в їх змісті закладено правовий аспект. Специфічною функцією інженера-педагога, що забезпечується професійно-правовою підготовкою, є функція нормотворчості, яка передбачає уміння майбутнього інженера-педагога зі створення стандартів з підготовки кваліфікованих робітників, а також уміння реалізації управління виробництвом.

Більшість авторів як істотну ознаку принципу професійної спрямованості розглядають орієнтацію змісту і процесу підготовки фахівця безпосередньо на майбутню професійну та соціальну діяльність як члена суспільства. Виходячи з вищевикладеного, професійну спрямованість професійно-правової підготовки фахівців у вищій інженерно-педагогічній школі правомірно розглядати як інтеграцію знань основ держави і права, правового регулювання суспільних відносин у сфері професійної діяльності інженера-педагога, що дозволяють йому вирішувати широке коло комплексних, виробничо-правових, педагогічно-правових завдань. Інакше кажучи, у майбутнього інженера-педагога повинні бути сформовані правові знання, уміння і навички, що дозволятимуть йому регулювати відносини з учасниками навчального процесу, вступати з ними у взаємовідносини, забезпечити їх формування у учнів, здійснювати професійну діяльність в правовому полі тощо.

Професійно-правову підготовку майбутнього інженера-педагога розглядаємо як складову його професійної підготовки, процес забезпечення правовими знаннями, професійно-значущими уміннями використання правових знань у професійній інженерно-педагогічній діяльності, що сприяють формуванню належного рівня правосвідомості й правової культури фахівця.

Специфіка професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога зумовлена специфікою його професійних функцій, що передбачають виконання інженерної та педагогічної діяльності. У зв'язку з цим професійно-правова підготовка інженера-педагога передбачає забезпечення виконання педагогічної, зокрема правовиховної та правонавчальної функції (забезпечення формування правових знань у учнів професійно-технічних навчальних закладів, формування їхньої правосвідомості), освітньої функції (для регулювання освітніх правовідносин з учасниками освітнього процесу в правовому полі); інженерно-виробничої функції (управління технологічним процесом /виробництвом і персоналом/, правове забезпечення виробничого процесу; нормотворчості /складання нормативних документів/).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Специфіка професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога в умовах

вищого навчального закладу потребує внесення змін у зміст, форми, методи існуючої системи професійної підготовки у зв'язку з новими вимогами до випускника, зумовленими новими вимогами часу, необхідністю врахування професійної спрямованості професійно-правової підготовки, специфікою функцій майбутньої професійної діяльності інженера-педагога. Таким чином, правове регулювання інженерно-педагогічної діяльності виділяється автором як основа змісту і структури професійно-правової підготовки майбутніх фахівців, що потребує наукового обґрунтування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абуталипов А. Р. Содержание и структура профессионально-правовой подготовки специалистов в техническом вузе : дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – “Теория и методика профессионального образования” / А.Р. Абуталипов. – Казань, 2006.
2. Болонина С. В. Научно-методические основы преподавания правовых дисциплин в неюридических вузах : автореф. дисс. на соискание степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – теория и методика профессионального образования / С.В.Болонина. – М., 2000. – 25 с.
3. Васильев И.Б. Профессиональная педагогика : конспект лекций для студентов инженерно-педагогических специальностей : В 2-х ч. / И.Б.Васильев. – Х. : УИПА, 2003. – Ч.2. – 175 с.
4. Веселкова Е. Г. Формирование профессионально-правовых знаний и умений студентов ИФК методами имитационного моделирования : дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук : 13.00.01 / Е.Г.Веселкова. – Омск, 1995. – 205с.
5. Городиський М. І. Правова освіта майбутнього вчителя: монографія / М.І. Городиський ; под. ред. М.К. Подберезького. – Х. : Легас, 2001. – 128 с.
6. Гриньова Я.Г. Формування правової культури майбутніх фахівців транспортної галузі у процесі вивчення правових дисциплін : дис. ... канд пед. наук: спец. 13.00.04 / Яна Геннадіївна Гриньова. – Х., 2010. – 284 с.
7. Грубіч Д.Ю. Загальноправова підготовка майбутнього вчителя. Теорія та методика : монографія / Денис Юрійович Грубіч. – Х. : Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2007. – 167 с.
8. Грушин Б. А. Массовое сознание / Борис Андреевич Грушин. – М. : Политиздат, 1987. – 389 с.
9. Ерохина Ю.В. Личность и конституционное законодательство / Ю. В. Ерохина // Актуальные проблемы права : межвуз. сб. науч. трудов. – № 4. – М. : МГИУ, 2003. – С. 74-80.
10. Ерохина Ю.В. Формирование правовых знаний будущих педагогов профессионального обучения в учебном процессе с использованием креативных технологий : дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук : 13.00.08 / Ю. В. Ерохина. – М., 2006. – 236 с.
11. Законодавство про освіту. – Х. : ПП “ІГВІНІ”, 2005. – 240 с.
12. Карпова Г.А. Функции инженера-педагога як источник формирования содержания его подготовки / Г. А. Карпова // Содержание подготовки инженеров-педагогов : сб. науч. тр. – Свердловск : Свердлов. инж.-

пед. ин-т, 1987. – С. 47-55.

13. Кремень В.Г. Вища освіта і наука – пріоритетні сфери розвитку суспільства у XXI столітті / В. Г. Кремень // Вища школа. – 2002. – № 4-5. – С.3-33.

14. Макар Л.М. Формування правосвідомості майбутнього вчителя правових дисциплін у педагогічних університетах : дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Л. М. Макар. – Х., 2009. – 262 с.

15. Никитина Н. Н. Основы профессионально-педагогической деятельности : учебн. пособ. / Н. Н. Никитина, О. М. Железнякова, М. А. Петухов. – М. : Мастерство, 2002. – 288 с. – (Среднее профессиональное образование).

16. Одарій В.В. Підготовка майбутніх педагогів до правового забезпечення професійної діяльності: дисс. канд. пед. наук : 13.00.04 / В. В. Одарій. – Одеса, 2005. – 194 с.

17. Подберезький М. К. Формування правової культури студентів вищих педагогічних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття ступеня доктора пед. наук : спец 13.00.04 / М. К. Подберезький – К., 1997. – 37 с.

18. Романова І. А. Формування правової свідомості майбутніх учителів у процесі навчальної діяльності : автореф. дис. на здобуття ступеня кандидата пед. наук : спец 13.00.04 / І. А. Романова. – Х., 2001. – 20 с.

19. Социологический словарь / Г. Вурцбахер. – М. : Экономика, 1999. – 428 с.

УДК 376-056.264:929 Краєвський (092)

О. В. Козинець,

викладач

(Національний педагогічний

університет імені М.П. Драгоманова)

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ Й ВИХОВАННЯ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ В ПРАЦЯХ Р. Г. КРАЄВСЬКОГО

Дослідження різних аспектів освітньої діяльності та науково-педагогічних поглядів відомих дефектологів минулого є одним із важливих напрямків сучасної науки. Це можна сказати й про видатного вченого радянського періоду Р. Краєвського, який протягом життя працював над різноманітними актуальними проблемами вітчизняної дефектології. Його наукова й творча спадщина є багатопланою. Це й зумовлює необхідність вивчення різних напрямків діяльності вченого, серед яких особливе місце займає проблема навчання й виховання осіб з порушенням слуху.

Теоретико-методологічним підґрунтям досліджень Р.Краєвського буди погляди таких провідних вчених як А. Басової, В. Бельтюкова, Р. Боскіс, О. Дячкова, М. Лаговського, Л. Неймана, Ф. Рау, М. Свищева, М. Хватцева, В. Шкловського та інших.

Р. Краєвський мав чималий досвід роботи з учнями з вадами слуху, тому у своїх наукових пошуках ставив завдання не просто розробити нові принципи та методики в сурдопедагогіці, а й зробити так, щоб ті знання, які